

**NOTE LINGVISTICE, PE BAZA VOLUMULUI
ROMÂNII DIN BULGARIA, TIMOC, I**

IULIA MĂRGĂRIT

În cele ce urmează, prezentăm un grupaj de termeni întâlniți în volumul *Românii din Bulgaria*, Timoc, I, recent apărut: 2010. Întrucât respectivii termeni sunt extrași dintr-o singură sursă, în trimiterile de rigoare, din notele de mai jos, pentru a evita repetiția, ne limităm, în general, la indicarea localității și a paginii corespunzătoare. Mai adăugăm faptul că în glosarul aferent volumului figurează numai câțiva dintre termenii selectați: *acrecări*, *cățeluș* și *stoacă*, de altfel tratați neconvingător.

ACÓNIA. Termenul semnifică „ac mare (de cusut)”: *Cu acónia în pâine, în felia de pâine, a înfipt acu* (Deleina, 43). La analiză, identificăm *aconi* „idem”, derivat specific graiurilor bănățene prin formant (-oni = -oi), dar cu o secvență terminală atipică. Semnalăm faptul că în Timoc s-au infiltrat multe elemente lexicale vestice, *nat*, în expr. *tot ~-ul* „tot omul”, *oară* „păsări de curte”, *pingă* „pe lângă”, *sobă* „cameră”, *tuna* „a intra” etc. și că situația se explică prin poziția geografică a comunităților românești din Timoc (Bulgaria) la confluența dintre graiurile dacoromâne vestice și cele sudice. Pentru *aconia*, formație aberantă în cadrul sistemului lexical românesc, propunem o explicație plauzibilă, în cazul românilor bilingvi, prin contaminația cu bg. *угла* „ac”, în urma căreia ar fi putut apărea o creație „hibridă”, reflex al interferențelor româno-bulgare.

ACRECARI. Termenul a fost inclus în glosarul volumului, cu următorul semantism „agățători (inele de metal sau lemn) prinse în tavanul casei sau de o grindă pentru a se agăța leagănul copilului”. În textele selectate și organizate tematic din același volum găsim următorul pasaj ilustrativ pe care îl putem confrunța cu definiția citată: *Luică a fost frumoasă, țesută, aveam la casă de-l legam. Când ne duceam la loc [câmp], aveam niște acrecări și-l legam la acrecări, legam luica la acrecări* (p. 49).

Evident, definiția din glosar are în vedere accesoriile din locuință, fixate în tavan pentru a agăța *luica* [= leagănul] copilului. La câmp, după cum se relatează în text, părinții se descurcau altfel, pentru că acolo aveau *acrecări*. Cuvântul pare analizabil în prepoziția *a*, de altfel atestată anterior (v. TD – Bulg., Gl. s.v.) și *crecări*, potențial derivat colectiv de la *creacă*, *creci*, atestat în volum (*creacă*), dar și în NALR – Olt., h. 524, cu răspândire generală pe teritoriul Olteniei. Derivatul cu *-ar* se înscrie în seria formațiilor denumind pomi fructiferi *cireșar*, *cireșer*

FD, XXX, București, 2011, p. 181–188

(v. NALR – Olt., Pl. 42) pentru a exprima pluralitatea, din punctul de vedere al fructelor respective (*cireșar* = *cireș* care are, face *cireșe*). În cazul copacilor, arbuștilor, sufixul imprimă derivatului aceeași pluralitate, dar de ... *crăci*, *crăcane* > *crăcănar* (NALR – Olt., h. 773), *tufe* > *tufar*. Și în dreapta Dunării au fost atestate astfel de formații: *curpenar* „arbust, plantă agățătoare ale cărui mlădițe numite *curpeni* se încolăcesc de alte plante”: *Îl lepădă-n recă să-l înece* [copilul] și când l-a băgat în recă, a fost niscai **curpenari**, nu cade în recă (Nestorescu, *Români*, 87). După modelul citat, sau altul similar, *crăcar*, *crăcare*, cu un potențial plural *crăcări* „cracă cu multe ramificații (*crăci*)” ar fi putut apărea, ca derivat, de la *creacă*. Prin multitudinea de *crăci*, acesta oferea posibilitatea de atârănare, de agățare, iar gramatical, raportul se exprimă cu prepoziția *a*. Prin urmare, *luica* s-ar fi putut agăța **a crăcar*, construcție care, în cele din urmă, ar fi dus la aglutinare, ca multe altele (*a vale* > *avale*, în ~, v. *Gl. Munt.*, *a moi* „la muiat” > *amoi*, în ~ v. *Gl. Olt.*) și la apariția unui nou termen, *acrăcar(e)*, pl. *acrăcări*, cu var. *acrecări*: *legam luica la acrecări*.

APROSTÍ. Cuvântul-titlu reprezintă un verb, notat într-un text cules din localitatea Bregovo: *Pe masa aia era pâine, pe pâinea aia era o țără sare și paar de vin și de apă, dulcețuri, ca să mă aprostească mama mea. Și am ieșit din casă și m-aprostită acolo* (*Timoc*, 78). Textul reproduce un moment din ceremonialul nunții, cel în care mireasa își cere iertare de la părinți. Verbul folosit în acest caz, este cel din limba bulgară *prosti* (*refl.*) < bg. *простя*, asamblat într-o construcție prepozițională învechită: *a se prosti a* ... „a-și cere iertare de la ...”. Ca și în alte cazuri (*a rupe a bucăți* > *arupe*; *a trage* [fumul] *în piept* > *atrage* – Ucraina), prepoziția postpusă este „absorbită” în antepoziție ca preverb: *aprosti*. În conformitate cu regimul derivatelor cu *a-*, de a circula în paralel cu variantele simple, nici acest caz nu face excepție: *Și puneam mâna peste a lui și spuneam: „Prostește-mă, tată”! Că eu plec din casa lor. Și el zicea „De la mine prostită, de la Dumnezeu blagoslovită!* (*ibid.*).

Am semnalat verbul *aprosti*, întrucât atestarea lui constituie un argument pentru vitalitatea formantului *a-* în graiurile comunităților românești din afara țării. Tot la românii din Bulgaria au fost atestate anterior astfel de derivate *amuncă* „cu greu, cu chin” (Nestorescu, *Români timoceni*, glosar); *acăra* „a căra”, *alăsa*, *aprinde* „a prinde”, *apune* „a pune”, *ascoate*, *avărsa*, *avedea* (TD – Bulg., Gl. s.v.). Aceeași situație se întâlnește și la românii din Ucraina la care am întâlnit derivate inedite de la teme din grai sau împrumutate (neologice): **apăretari** „țol țesut pentru a fi pus **a părete**”, dar și **astroi** < *a + stroi* „a construi” (*Graiuri românești de la est de Nistru*, Glosar s.v.).

ARÁNGĂTUL. Notat în comunitatea românească din Bregovo, semantismul acestuia, „clopot”, rezultă din context, spre satisfacția cititorului, pentru că, chiar dacă volumul beneficiază de un glosar, termenul nu figurează acolo: *Dacă a murit astăzi, vine clopotaru și bate arangătu* (Drujba, 90). Analizabil până la un punct, în structura cuvântului inedit recunoaștem *arâng*, din aceeași zonă, dar și de pe celălalt mal al Dunării (v. DGS s.v.), cu care, de altfel, termenul discutat este

sinonim, însă și cu *clopot*, după cum se poate observa în celelalte texte din alte localități: *Arângu: să trage clopotu* (Rabrovo, 90). *Arângu bate, zice că a murit cineva* (Florentin, *ibid.*). *Dacă moare cineva, bate clopotu la biserică* (Gânzovo, *ibid.*). *Să trage arângu și lumea află că a murit omu* (Gumătarți, *ibid.*). *Când moare se trage clopotu, care e diferit ca de sărbători* (Drujba, *ibid.*).

Relația de sinonimie *arâng, clopot*, paralelismul expresiilor dezvoltate: *se trage clopotul / ~ ~ arângul; bate clopotul / ~ arângul* a dus, în cele din urmă, la suprapunere terminologică și încrucișare de felul contaminației *arâng + clopot*, cu un posibil rezultat: *arângot*, perfecționat fonetic, ulterior, nu numai în partea finală: *arângăt > arângăt*.

De la *arângăt*, prin afereză, s-a creat varianta *rângăt*, atestată în aceeași zonă: *Da' nainte [în vinerea Paștelui] șede lumea de cu seara și la 12 să bătea rângătu, cum îi zice, clopotul, și ocolea biserică cu popa, cântând acolo* (Drujba, 150).

ASCULTĂTOR. Numele de agent anunțat nu ridică probleme de origine, fiind tratat în dicționare cu mențiunea „inv.” ci, exclusiv, de semantism. Semnificând odinioară „care este în subordinea, sub ascultarea cuiva” (v. CADE s.v. 2.; cf. s.v. *asculta* 2.), termenul supraviețuiește, astăzi, în graiul minoritarilor români din Bulgaria, în nomenclatorul nunții. Recent, el a fost notat cu următoarele înțelesuri: 1. „cel care invită la nuntă” (se mai numește și *cumnat de mână*): *Cumnatu cel de mână, ascultători* (Drujba, 74). *Se pune cumnat de mână copilaș, rudă la mireasă sau la ginere, ascultători* (Grațcov Colibi, 74). *Ascultătoru să zice la ăla care pleacă cu rachiu. Și dă la toată casa să bea din sticlă ori ulcior. Și la praznic, când s-a chemat, iar cu ulcioru să cheamă. Spun „Bună ziua, am venit să vă chemăm la nuntă la cutare!”* (Grațcov Colibi, 72). 2. „nuntași din alaiul miresei, în serviciul acesteia”: *Dimineța întâi și-întâi să duc să ia mireasa: Ai miresei, care sunt ascultătorii, închid poarta și cer bani să plătească ginerele* (Grațcov Colibi, 77). 3. „persoane (rude, apropiați, prieteni) care asigură pregătirea nunții”: *Se adună ascultătorii care încep să gătească, care dau veste la lume. Se adunau la ginere. Și la mireasă, rudele la mireasă* (Drujba, 76).

Perpetuarea unui arhaism, prin „reîncărcare semantică”, se înscrie în linia altor situații similare: *stolnic (stolnicar)* în graiurile muntenești și nu numai. Transferul de domeniu reprezintă o valorificare a termenului care desemna un rang boieresc, odinioară, iar astăzi, „persoane cu diferite atribuții la nuntă” (v. *Gl. Munt.* s.v.).

BANDACHIE. Semnificând „alai, grup (zgomotos)”, *bandachie* reprezintă un termen absent din dicționare și glosare: *Puneam mâna ... peste mâna lui și spuneam „prostește-mă, tată!” Că eu plec din casa lor. Și el zicea „De la mine prostită, de la Dumnezeu blagoslovită, pe aur și pe argint să mergi!” Și de trei ori făceam așa. Și de acasă plecarăm cu bândăchia aia până la biserică* (Bregovo, 78).

Pentru a explica *bandachie*, îl corelăm cu un alt termen, atestat în aceeași localitate, *bandagii* „lăutari”: *Cânta bandagii, veniseră acolo la mine și cântară, dară eu am șezut pitulată în sobă* (*ibid.*, 76). La rândul lui, derivat de la *bandă* „taraf”, cu sufixul de origine turcă *-giu*, numele *bandagiu*, „muzicant, trompetist” constituie baza unui nou derivat cu suf. *-ie*: *bandaghie > bandachie*, prin disimulare

surdă / sonoră, respectiv, [d] – [g] > [d] – [k]. În descendența propusă (*bandă* > *bandagiu* > *bandaghie* > *bandachie*), derivatul, prin raportare la bază, (cf. *bandă* – *bandachie*) a câștigat o anumită transparență lexicală, prin evocarea imediată a structurii, adică a membrilor componenți dintr-un astfel de grup: *bandagiii*.

BURTĂ. Cuvântul-titlu a fost notat în mai multe localități din Timoc, cu un semantism nesemnlat până în prezent. Faptul s-ar putea explica printr-un fel de „ricoșeu” al relației semantice dintre cei doi termeni anatomici: *burtă* – *inimă*. Până în prezent, se cunoștea numai accepția specială a termenului *inimă* „stomac, burtă”, pe care, după DA, limba română ar fi moștenit-o din lat. *cor* și ar fi consolidat-o după bg. *сърце*: *Mă roade la inimă de foame ce mi-e* (Creangă, *Povești*, 259). *Râseră până se ținură cu mâna de inimă* (Ispirescu, *Legende*, 248). Noul semantism apare conturat indubitabil: *Mie îmi muri mama și eu eram în cor la biserică și mi se bătea burta, sărea în sus, tot partea a stângă* (Gânzovo, 89). Indicațiile de funcționare și poziționare a organului, situat „în partea stângă”, exclud vechea accepție: *O lumânare lungă, o făcea ocol, ocol și i-o pune pe burtă* (*ibid.*, 94). [Statul = lumânarea cu acest nume] *să pune pă burtă și arde pă tot timpul* (*ibid.*). Alte răspunsuri pun în evidență noua semnificație a termenului: [Statul] *se aprinde și să pune pe piept* (Grațcov Colibi, 94). [Același: statul] *Să pune pă piept, la biserică, s-ardică și s-ardică și s-aprinde* (Deleina, 94).

Cu aceeași extensiune semantică, termenul a fost atestat anterior. Dacă într-un exemplu precum este acesta: *Morții i-a-mboldit în burtă c-un acoi* (TD – Bulg., Gl., s.v. 2.) s-ar putea suspecta noul înțeles, datorită ambiguității, deși la „dresul” mortului *inima* și, prin urmare, *pieptul* se are în vedere și nu *stomacul* (= *burta*), în următorul, modificarea se impune cu forța evidenței: *Cu o vorbă eu așa zic că sântem nepoți dă români, că când cântă cântecu rumân te-nțeapă aici în piept, în burtă [...]. Noi obicim [sântem obișnuiți] pă Bulgaria, c-aicea sântem născuți, aicea am trăit, toate alea ne este legat, ama când cântă cântec bulgăresc nu te-nțeapă-n burtă cum te-nțeapă cântecu românesc* (TD – Bulg., Gl., s.v. 1.). Fiind vorba despre o emoție artistică, efectul acesteia este în legătura directă cu partea anatomică numită *piept*, unde se află *inima*, noul semantism al termenului *burtă*.

BUȘI. Apare la românii din Bulgaria ca un cuvânt necunoscut, prin formă și prin înțeles, la nivelul dacoromânei: *Se dă la Paști și la Sf. Gheorghe se dă oră [horă] de pomană. Se fac buși [floricele de porumb] și se cumpără bomboane* (Grațcov Colibi, 109). Pentru explicarea acestuia, ne folosim de un text auxiliar în care se menționează un alt termen: *La noi să spun berbecéle, se fac din porumb și să pun pe căciulă* (Florentin, 126). În consecință, am presupus un derivat sinonim, tot diminutival, de la aceeași bază: *berbecuși*, de la care s-ar fi contras varianta abreviată *buși*. Nu excludem faptul că reducerea atât de drastică a cuvântului să fi aparținut copiilor, tocmai pentru că aceștia apreciază produsul și folosesc cuvântul, chiar de la vârste fragede, când încă nu vorbesc bine.

CADORÉSC. Verbul cu această unică atestare a fost înregistrat în localitatea Drujba. Ne-a reținut atenția și îl discutăm din punctul de vedere al creării.

Transparența lexicală a structurii fonetice, până la un punct, permite decriptarea termenului, chiar și fără sprijinul textului, acesta putând să fie considerentul neintroducerii în glosar și al rezolvării „la fața locului”: *După ce vine de la bolniță, chemăm oameni mulți, facem banchet și mâncăm și bem. La o săptămână cadoresc* [dăruiesc] *la copil care ce are. Bani aruncă pe frunte.* (Drujba, 53). Pe baza aceleiași transparențe, presupunem că verbul a apărut fie prin contaminație între numele din *a face cadou*, expresie pe care minoritarii români, mai mult sau mai puțin riverani, au putut s-o împrumute din partea stângă a Dunării, în relațiile cu românii din țară, și verbul *dări* < bg. *даpъ*, evident cu același înțeles, ca și expresia citată, fie, mai degrabă, prin simpla corelare sau raportare expresie / verb. Semnificativ este faptul că același termen figurează, într-o atestare anterioară (*Gl. Dobr.* / pct. 874, Tulcea), din stânga Dunării, Dobrogea, provincie, prin al cărei specific de interferențe româno-bulgare, etimonul propus pare plauzibil.

CĂȚĂU, DULC. Ca variantă inedită de la *cățal* (în rostirea locală) „cățel”, cuvântul *cățău* figurează în textele selectate, dar nu și în glosar: *Am cumpărat o cutie, știi, de dulciuri, că la noi sânt multe dulce. Și cum am lăsat acolo dulciurile* [pe mormânt] *și p-urmă am dat cu o tămâie și după aia, când m-am întors, un dulce de acolo lipsește. Chiar se vede că cineva a luat, chiar lipsește! Nu pot să-mi dau seama cum s-a-ntâmpat treaba asta. Nu a trecut nimeni pe acolo, un cățău* [cățel] *ceva, nici pisică* (Bregovo, Timoc, 116).

Pentru crearea termenului *cățău*, presupunem derivarea regresivă din pluralul dialectal *cățăi*, după un potențial model de felul *bordeu, bordei*. În aceleași texte apar multe alte cazuri asemănătoare, de regularizare fie pentru categoria numerică, fie din punctul de vedere al fonetismului: *câlțiu*, singular neobișnuit, creat din *pl. tant. călții*: *Înfige cuțitele, aprinde călțiu și dă foc la mormânt* (Gânzovo, 117); *bojiu* < *boji*: *Ne rupea mama boji și îi pune așa, de aici* [probabil a fost un gest de indicare = de la brâu în sus] *drășca, în vale¹ boju și mă lega cu un colan* [= cordon] (Bregovo, 154).

Cel de-al doilea termen, din titlul notei, **dulc**, absent, la rândul lui din glosar, reprezintă o creație similară, ca modalitate de creare. Pluralului *dulce* i s-a atribuit un nou singular, obținut *ad hoc*, ca în relațiile *cuc – cucii, nuc – nuci* etc.

CĂȚELUȘ. În glosarul volumului, cuvântul figurează cu semantismul 1. „parte, bucată din ceva”. 2. „pui de cățel”. Prima accepție am identificat-o pe baza textelor: *Se arde în biserică și la șase săptămâni, până îl tămâiem, joi și sâmbăta. Vine cu ea de la biserică și se bagă în casă. Se taie din ea, se fac patruzăci. Și patruzăci de zile, [cei] din casă se duc să tămâie pe mormântu mortului cu câte un cățeluș din lumânarea asta* (Gânzovo, 94). Sintagma, *un cățeluș din lumânare*, o raportăm la potențiala bază *căpețel* s.n., diminutiv de la *capăt*: **Căpețelul de lumânare stă în gâtul garafei** (Eminescu, *Nuvele*, 44 – v. DA s.v. 8). Prin sufixare,

¹ Paparuda era costumată astfel: până la brâu cu o hăinuță obișnuită (cf. *drășca*, împrumut din bulgară cu acest sens, dar, în glosar, dintr-o eroare nereperată, cu sensul „mâner”), iar *la vale* (locuțiune adverbială „în jos”, nu numai pentru relief!), urmau frunzele de boz.

căpețel > *căpețeluș*, capătă un corp fonetic, destul de incomod, datorită lungimii. De aceea s-a recurs, probabil, la redimensionarea prin haplologie: *căpețeluș* > *cățeluș*. A rezultat un termen omonim cu forma diminutivală de la *cățel* > *cățeluș*, astfel încât în glosar apare un singur termen 1. „parte, bucată ...”; 2. „pui de cățel”. Pentru sensul 2., remarcăm posibilitatea gramaticală de explicare a derivatului, mai puțin, biologică! Semantismul și contextele total diferite nu fac omonimia intolerabilă, fapt ce nu presupune comasarea lor, ci, dimpotrivă repartizarea „în *cățeluș*”, diminutiv de la *cățel*; *cățeluș*², diminutiv de la *căpețel*, „parte, bucată ...”.

PROSTICIÚNE. Cuvântul-titlu, neatestat până în prezent, constituie un deverbal cu analiza *prosti* „a ierta” < bg. *простя* + suf. *-iciune*. Întrebarea firească ar fi de ce anume formantul în cauză în relație cu verbul *prosti*? Răspunsul îl găsim în textele culese din localitatea Grațcov Colibi: *Și nașu pune așternut jos și pune căpătâie și nașu cu nașa șed pe căpătâie. Da ginerele cu mireasa îngenunche înaintea lor, Și nașu întreabă așa „Ce ceri, fină, la mine?” „Iertăciune și prosticiune!”* (Timoc, 79).

Fiind o formație analogică, *prosticiune* urmează întocmai modelul preexistent în limbă, sub impulsul căruia a fost creat. Am putea presupune că el constituie un caz de solidaritate lexicală (cf. Coșeriu 2005, 45), căci în afara acestui dublet, probabil că nu se întrebunțează.

RĂSCRÚCIUMURI. Este vorba despre un termen absent din glosarele și dicționarele limbii române. În complexul sonor al acestuia recunoaștem „punctul de pornire” *răscruce*, s.f. pl. *răscruci*, care, fără îndoială s-a încrucișat cu un sinonim, după toate probabilitățile *drum(uri)*. Menționăm că și formal ar exista o trăsătură comună, prin schimbarea de gen a termenului de bază *răscruce* s.f., var. *răscruci* (art. *răscruciul*), pl. *răscruciuri*. Probabil, noul plural constituie detaliul care a înlesnit contaminația sinonimică discutată: [Preotul] *citește întâi în casă, pe urmă citește la tot răscruciul și, pe urmă, în grobiște, în deal. Și când pleacă în deal, la câte răscruciumuri este, la toate răscruciuri citește* (Balei, 100).

SCÂRȚOICI. Formație neatestată până în prezent, *scârțoici* s.f. pl. „viori, lăute” a fost înregistrat în localitatea Deleina: *Da la Ispăsuică și la Paști, ne suiam aicea în deal, era aicea un parc și venea țigani cu scârțoici, bumbacuri (?) făceam, jucării la copii, iar așa muzica cânta până la ziuă și ne-am veselit* (Timoc, 165). Termen peiorativ (cf. *scârțâi*) „a cânta prost la vioară” – v. CADE s.v. 2., SDLR, DM, DEX s.v.), *scârțoaică* a fost creat, probabil, prin schimbare de sufix de la *scârțătoare*, de pildă, „jucărie care scoate sunete ascuțite, cârătoare” (v. DLR s.v. II.1.), dată fiind incompatibilitatea temă verbală / afix.

Termenul nu a fost inclus în glosarul volumului.

STOÁCĂ. În glosarul volumului *Timoc*, I, cuvântul anunțat figurează cu accepțiile 1. „marfă”. 2. „animal”. În textele selectate am întâlnit, exclusiv, cel de al doilea înțeles: *Salcă pune, la Ghiorghiov deni, Sfântu Gheorghe. Atuncea punem*

la uși și la porțile toate, că așa e obiceiul, pentru recoltă, să avem iezi, să avem și miei, să avem și **stoacă** (Drujba, 141). Cu celălalt sens, termenul a fost înregistrat în cercetările anterioare: *Acum era un târgoveț și el a umblat în târgovie [negustorie, comerț] câte o lună și el, unde a trecut, a cumpărat **stoacă*** (Nestorescu, *Românii timoceni*, 87). *I-adusese încă **stoacă** acolo la magazin* (TD – Bulg., Gl. s.v. 2.).

În privința semantismului, care ne preocupă în cazul de față, sensul „marfă”, dar și cel colectiv „animale”, se explică, fără probleme, din împrumutul bulgar *стока*. Pentru *stoacă* s.f., semnalăm un semantism paralel în raport cu *marfă* / *marhă*, curent în graiurile din Banat, evident, cu ambele accepții, dar în ordinea 1. „animal”, 2. „marfă”, așa cum a avut loc evoluția de sens, determinată și condiționată de evoluția societății. Paralelismul se motivează prin faptul că în volumul *Timoc*, I, apar câteva lexeme specifice ariei vestice: *nat*, în expr. *tot ~ul* „tot omul”, *acon* „ac mare, acoi”, *sobă* „cameră”, *tuna* „a intra” (v. *supra Aconia*).

Chiar dacă este vorba de evoluții semantice independente în cele două limbi, respectiv, româna și bulgara, identitatea cazurilor în discuție constituie argumente de sprijin pentru fiecare dintre ele, susținând plauzibilitatea glisării semantice „animal, vită” către „marfă”.

De altfel, în cercetările precedente a fost notată, pentru înțelesul comentat „vite”, și varianta *stucă*, în aceleași comunități românești: *Aia [mireasa] care-a umblat cu alții nu merge la **stucă**, la limic [=nimic]* (TD – Bulg., Gl. s.v. *stoacă*).

ȚĂRICHEĂLĂ. Întâlnit în corpusul de texte, termenul *țăricheală* [fig.] „masă oferită la nașterea copilului” ridică, în principal, probleme de formare, mai degrabă decât de semantism: *Povoiņă [= tratație, masă dată acasă] eh ... păi am făcut **țăricheală** (un pic). Cu vreo cinci-șase inși, c-așa-i obicei că s-a rodit* (Gomutarți, 53). Paranteza adjuvantă, după cuvântul în discuție, a fost plasată de către autori pentru a veni în sprijinul cititorului neavizat, ceea ce și înțelegem de fapt: petrecerea, masa, invitații, totul a fost „la scară redusă”. Ca mod de formare, creația analizabilă, de altfel (*țărică* + suf. *-eală*), dar „nesustenabilă” din punctul de vedere al compatibilității: temă nominală + afix verbal, mai curând, formație analogică, este confirmată de textele culese din aceeași zonă, pentru această ipoteză: [Pentru *prânz* = un anumit tip de pomană] *gătim **găteală**, cinii cu mâncare atuncea dăm la lume de bogdaproste, capete, colaci de al mort. La prânz dai numai **găteală**. Da la pomană cumperi și masă și dănănăi [= vase, accesorii] acolo ce se pune pe masă* (Balei, 103). În *găteală* recunoaștem un virtual model analogic pentru *țăricheală*. Pentru că acțiunea de pregătire a preparatelor pentru masă s-a desfășurat sub semnul cantității minime, s-a creat *ad hoc* și termenul care să exprime proporțiile corespunzătoare ale petrecerii.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE

- CADE I.-Aurel Candrea – Gh. Adamescu, *Dicționarul enciclopedic ilustrat*. Partea I: *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi* de I.-Aurel Candrea. Partea II: *Dicționarul istoric și geografic ilustrat*, de Gh. Adamescu, București, Editura „Cartea Românească” [1926–1931].
- Coșeriu 2005 Eugeniu Coșeriu, *Limba română – limbă romanică. Texte manuscrise*, ediție îngrijită de Nicolae Saramandu, București, Editura Academiei Române.
- DA Academia Română, *Dicționarul limbii române*, București, 1913–1948.
- DEX *Dicționar explicativ al limbii române*. Ediția a II-a. București, 1986 (Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”), București, Editura Academiei Române.
- DGS *Dicționarul graiurilor dacoromâne sudice*, coordonator Maria Marin, volumul I, Literele A–C, 2009, București, Editura Academiei Române.
- DLR Academia Română, *Dicționarul limbii române* (DLR). Serie nouă, București, 1965 și urm.
- Gl. Dobr.* *Glosar Dobrogea* de Paul Lăzărescu și Nicolae Saramandu în *Texte dialectale și glosar. Dobrogea*, de Paul Lăzărescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Nicolae Saramandu, 1987.
- Gl. Munt.* *Glosar dialectal. Muntenia*, de Maria Marin, Iulia Mărgărit, București, Editura Academiei Române, 1999.
- Gl. Olt.* *Glosar dialectal Oltenia*, întocmit sub conducerea lui Boris Cazacu, de Galina Ghiculete, Paul Lăzărescu, Nicolae Saramandu și Magdalena Vulpe, București, Editura Academiei Române, 1967.
- Iovan, *Dicț.* Tiberiu Iovan, *Dicționar bulgar-român*, București, Editura Științifică, 1994.
- NALR – Olt. *Noul Atlas Lingvistic pe Regiuni. Oltenia*. Vol. I–V, întocmit sub conducerea lui Boris Cazacu, de Teofil Teaha, Ion Ionică și Valeriu Rusu, București, 1967–1984.
- Nestorescu, *Românii timoceni* Virgil Nestorescu, *Românii timoceni din Bulgaria*. Grai. Folclor. Etnografie, 1996.
- TD – Bulg., Gl. Victorela Neagoe, Iulia Mărgărit, *Graiuri dacoromâne din nordul Bulgariei*. Studiu lingvistic. Texte dialectale. Glosar, București, Editura Academiei Române, 2006.
- Timoc, I* *Sărbători și obiceiuri*. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român, *Românii din Bulgaria*. Volumul I, *Timoc*, de Emil Țârcomnicu, Ionuț Semuc, Lucian David, Adelina Dogaru, Cristina Mihală. Coord. Emil Țârcomnicu, București, Editura Etnologică, 2010.

Institutul de Lingvistică
„Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București